

A horvát-magyar kapcsolatok az elmúlt két évtizedben kiegyensúlyozottak voltak. A már NATO- és EU-tag Horvátország mindent meg fog tenni annak érdekében, hogy mihamarabb a schengeni övezet tagja legyen. Ez lesz az a pont, ahol a bilaterális, államközi kapcsolatok részben lényegüket veszítik, elsősorban a helyi gazdasági, civil és önkormányzati szereplőkön fog múlni a kooperáció mikéntje, az EU források felhasználásának sikere. A jövő sikere azon múlik mindkét ország számára, hogy miként tudják EU-tagként a tartós demokráciát, „a nyugati” munkakultúrát, a változásra való képességet és hajlandóságot a térségben erősíteni, és a szomszédos Szerbiába, Bosznia és Hercegovina számára közvetíteni.

KRITIKA

Zoltán András

Az ukrán nyelvtörvényről

M. M. Tovt, S. S. Černičko: Naučno-praktičeskij kommentarij Zakona Ukrainy ob osnovah gosudarstvennoj jazykovej politiki (s priloženijami). Russkojazyčnaja Ukraina, Kiev, 2013. 160 p.

A cirill betűs eredetiből transliterált M. M. Tovt és S. S. Černičko nevek mögött az ukrainai magyar közélet két ismert figurája rejlik: Tóth Mihály magyar kisebbségi politikus (az UMDSz tiszteletbeli elnöke) és jogász, jelenleg az Ukrán Nemzeti Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Intézetének főmunkatársa, valamint Csernicško István nyelvész, a beregszászi II. Rákóczi Ferenc Magyar Főiskola rektorhelyettese. Tóth Mihály maga is részt vett az ukrán nyelvtörvény tervezetének kidolgozásában,¹ így igazán bennfentesként kommentálhatja azt az ismertető kiadványban.

A kötet a két szerző közös bevezetőjével kezdődik (3–8. l.), amelyben a szerzők a törvény koncepcióját vázolják fel. A nyelvtörvény (teljes nevén: „Az állami nyelvpolitika alapjairól szóló 5029-VI. sz. törvény” 2012. augusztus 10-én lépett érvénybe és viszonylag pontos eligazítást kíván nyújtani ebben a kényes kérdésben. Ezért lehetőleg pontos meghatározását tartalmazza az olyan fogalmaknak, mint az államnyelv, anyanyelv, regionális vagy kisebbségi nyelv, régió stb. Törvénybe iktatja saját elsőbbségét más, a nyelvek használatát szabályozó ukrán törvényekkel szemben, kimerítő felsorolását adja a törvény által regioná-

---

¹ Vö.: <http://www.pravda.com.ua/inozmi/svoboda/2012/06/27/6967609/> (letöltve: 2013. december 8-án).

lis vagy kisebbségi nyelvnek minősített nyelveknek, továbbá biztosítja a jogok védelmét az államigazgatási és bírósági szerveknél. A törvény meghatározza, hogy ha valamely igazgatási egység területén a lakosság körében valamely regionális vagy kisebbségi nyelv beszélői elérik vagy meghaladják a 10%-ot, akkor a lakosoknak joga van az ukrán államnyelv mellett a regionális vagy kisebbségi nyelven az államigazgatási szolgáltatásokra. Ugyanakkor az adott igazgatási egység ezeket a jogokat biztosíthatja a lakosság számára akkor is, ha a beszélők száma nem éri el a 10%-ot. Ilyen döntést hozhat maga az illetékes tanács is, de a lakosság 10%-nak az aláírására is biztosítani kell ilyen esetben a kisebbségi nyelvhasználati jogokat, vagyis helyi szinten a többség, ha akar, lehet nagyvonalú a kisebbséggel szemben.

A törvény önmagában tehát nem szabályoz mindent, de néhány lényeges kérdést igen: a helyi államhatalmi és önkormányzati szerveknek hivatalosan közzé kell tenniük határozataikat a regionális nyelven is; a kisebbségi nyelven is ki kell szolgálniuk a hozzájuk személyesen forduló állampolgárokat, illetve írásban a kisebbségi nyelven kell megválaszolniuk a hozzájuk ezen a nyelven benyújtott iratokat. Mindezek az intézkedések a törvény hatályba lépésekor automatikusan kötelezővé válnak. Más intézkedések a helyi tanácsok döntésétől függenek. Ilyenek többek között, hogy használható-e a kisebbségi nyelv a helyi államhatalmi szervek napi munkájában, ügyintézésében és dokumentációjában, konferenciákon, hivatalos gyűléseken, hivatalos közlemények és felhívások terjesztésekor, pecsétek, hivatalos fejléces levelek feliratain stb. Viszont az érdekelt felek (természetes és jogi személyek) döntésére van bízva, hogy milyen nyelven kívánnak választási kampányt folytatni, kívánnak-e a kisebbségi nyelven is adatokat rögzíttetni útlevelükben vagy személyi igazolványukban, kívánnak-e kétnyelvű (az államnyelven és a kisebbségi nyelven kiállított bizonyítványt kapni olyan iskolai végzettségről, amelyet kisebbségi nyelven szereztek, kívánnak-e kisebbségi nyelven pereskedni (a felek egyetértése esetén), stb. A törvény tehát három fokozatú mechanizmust indít be: a regionális és kisebbségi nyelvek használatának minimumát a helyi hatalmi szervek szándékától függetlenül, a népszámlálási adatok alapján biztosítja; a következő csoportba tartoznak azok a jogok, amelyeknek biztosításáról és mértékéről a helyi

önkormányzati szervek döntenek; s végül a harmadik csoport a polgárok kívánságára, illetve megegyezésével valósul meg.

A könyv terjedelmének nagyobb részét (10–130. l.) a törvény szövege és az egyes szakaszokhoz fűzött és eltérő tipográfiával a törvénytől elkülönített kommentárok teszik ki. Ezek célja a szerzők szerint nem más, mint hogy egyrészt segítséget nyújtsanak az ukrán állampolgároknak abban, hogy érvényesíteni tudják a törvényből fakadó jogukat, másrészt eligazítást nyújtsanak az államhatalmi és önkormányzati szerveknek a rájuk háruló kötelezettségekről.

Az ukrán nyelvtörvény elsősorban a többmillió orosz nyelvű lakosság nyelvi jogait van hivatva rendezni, ám a kisebb nemzetiségeket is érinti. Az ukrán marad az egyedüli államnyelv, a regionális vagy kisebbségi nyelvek az ukrán mellett, azzal párhuzamosan használhatók a 10%-os küszöb megléte esetén. A törvény ezeket a nyelveket tételesen felsorolja: orosz, fehérorosz, bolgár, örmény, gagauz, jiddis, krími tatár, moldvai, német, újgörög, lengyel, roma, román, szlovák, magyar, ruszin, karaim, krimcsak.² A szerzők a kommentárban külön felhívják a figyelmet arra, hogy ezzel a felsorolással a törvényben megtörtént a ruszin nyelvnek az önálló nyelvként való elismerése, ami a hagyományos ukrán (és egyben szovjet) felfogáshoz képest jelentős elmozdulás.

Magyar szempontból érdekes Kárpátalja esete, amelyet a szerzők részletesen bemutatnak. A megye ukrán többsége (80,47%) mellett az egyetlen nyelv, amelynek beszélői számszerűen elérik, illetve meghaladják a 10%-ot az összlakosságon belül, az a magyar (12,65%). Ezzel a magyar automatikusan regionális nyelvnek számít megyei szinten. Ezen a megyei szinten kívül a magyarul beszélők aránya eléri a 10%-ot négy járásban (a Beregszászi, a Nagyszőlősi, a Munkácsi és az Ungvári járásban) és két megyei alárendeltségű városban (Beregszászban és Csapon). Továbbá a magyarul beszélők száma eléri a 10%-ot még 29 községben a Beregszászi járásban, 17 községben az Ungvári járásban, 7 községben a Munkácsi és 13 községben a Nagyszőlősi járásban. A magyarul beszélő lakos-

² A krimcsakok (tatár nyelvű krími zsidók) száma oly elenyésző, hogy aligha van esélyük bármely kis közigazgatási egységben elérni a 10%-ot. Vö. <http://library.eajc.org/page70/news13498> (letöltve: 2013. december 8-án).

ság ugyanakkor nem éri el a 10%-os küszöböt sem a megyeszékhelyen, Ungváron, sem Munkács és Huszt megyei alárendeltségű városokban. A magyarul beszélők aránya eléri még a 10%-ot a Huszti és a Rahói járás egy-egy községében, továbbá Técsőn és a Técsői járás egyik községében. A román nyelv beszélői elérik a 10%-ot a Rahó és a Técsői járásban, valamint e járások 7 településén. Az orosz anyanyelvűek aránya három megyei alárendeltségű városban – Ungváron, Munkácson és Csapon – éri el a 10%-ot. A szlovákul beszélő lakosság mindössze az Ungvári járás egyetlen településén éri el a 10%-ot, míg a Munkácsi járás két községében a németül beszélők száma haladja meg ezt a küszöböt. Az Ungvári és a Munkácsi járásban van egy-egy község, ahol a roma nyelv beszélői elérik a 10%-ot. A Szolyvai járásban van két község, ahol a ruszinul beszélők száma eléri a 10%-ot. A Técsői járásban található Aknaszlatinán mind a magyar, mind a román nyelv beszélői elérik a 10%-ot.

Ennek megfelelően a kárpátaljai magyar nyelvű lakosságnak joga van az ukrán mellett magyar nyelvű ügyintézéshez: a) a megyei államigazgatás szintjén; b) a járási és a városi államigazgatás szintjén a Beregszászi, a Nagyszőlősi, a Munkácsi és az Ungvári járásban, valamint Beregszász és Csap városokban; c) mindazoknak a helyi tanácsoknak a területén, ahol a magyar nyelvű lakosság aránya meghaladja a 10%-ot az összlakosságon belül. Hasonlóképpen történik a jogok biztosítása a többi nemzeti kisebbség esetében is.

A központi államigazgatási szervezetekben (elnöki adminisztráció, miniszterelnökség, minisztériumok, parlament) csak ukrán nyelvű ügyintézésre van mód. Érdekes ugyanakkor, hogy az ukrán parlamentben minden további nélkül lehet beszélni oroszul (elvileg persze magyarul vagy karaimul is, de ki biztosít tolmácsot?), tehát az oroszul beszélők hatalmas tömege folytán az elvileg egyenlő jogokat élvező regionális nyelvek között az orosz mindenképpen „egyenlőbb”.

A könyvet a Russkojazyčnaja Ukraina ('Orosz Nyelvű Ukrajna') jogvédő mozgalom által összeállított melléklet (131–158. l.) zárja, amely ügyintézési útmutatókat és nyomtatványmintákat (kérvények, beadványok) tartalmaz. Ez a szervezet adta ki 15 ezer példányban és terjeszti ingyen ezt a rendkívül hasznos, a jogelméletet a gyakorlati jogalkalmazással ötvöző munkát.

KISEBBSÉG- KUTATÁS

SZEMLE